

Thomas Kaufmann: Vykoupení a zatracení. Dějiny reformace

Argo, Praha, 2020, 396 s., ISBN 978-80-257-3182-6.

Hned úvodem je třeba říci, že německý historik Thomas Kaufmann podal ve své knize *Vykoupení a zatracení* velmi zdařilý přehled dějin reformace. Dokonce bych se odvážil tvrdit, že svou prací vytvořil pojednání, které má naději se v budoucnu stát *klasickým dílem* uvádějícím do problematiky náboženské reformace všechny, kdo o to budou mít bližší zájem.

To je dáno především promyšleným a pečlivě rozvrženým konceptem celé práce, na níž je obzvláště cenné, že se nesoustřeďuje pouze na problémy, které reformaci provázely, ale systematicky je zasazuje do celkového kontextu dějinného vývoje, bez něhož by byly jen obtížně pochopitelné. A to zvláště platí už pro úvodní část knihy, kde jsme nejprve obeznámeni se zásadním významem Lutherem započaté reformace, v níž lze jistě bez nadsázky spatřovat událost světodějného významu. Na ní pak navazuje pojednání o stavu evropského křesťanstva a společnosti vůbec kolem roku 1500. Zde se tak autor zabývá zejména fenoménem stavovské společnosti a jejích politických struktur, jakož i stavem jednotlivých evropských států té doby. Popisuje i formy dobové zbožnosti a zejména vyzvedává význam knihtisku, bez něhož by byla reformace i její úspěch jen obtížně představitelné.

Další část práce je pak vcelku pochopitelně věnována ranému údobí reformace na území Svaté říše římské do roku 1530, kdy autor podrobně probírá jednotlivé aspekty spjaté s Lutherovým reformačním dílem, těchto *13 bouřlivých let*, které rozhodly o zásadním rozkolu v církvi. Zvláštní pozornost je v tomto oddílu věnována i Zwingliho působení a s ním související curyšské městské reformaci.

Následuje velká a samostatná kapitola, která je věnována i raně reformačnímu hnutí mimo Svatou říši římskou, a potom i Kalvínovu životnímu dílu. Nechybí ale ani zmínka o Johnu Knoxovi a skotské reformaci, jakož i o vzniku Anglikánské církve, přičemž poněkud na způsob encyklopedických hesel je pojednán i průběh reformace v jednotlivých státech severní Evropy. Přeci podrobněji – už s ohledem na její význam – je popsán průběh reformace ve Francii.

Autor přitom nepomíjí – zejména v oddíle nazvaném *Disidenti a nonkonformisté* – ani tolik vášní vzbuzující *okraj reformace*, především tedy hnutí novokřtěnců a antitrinitářů, jakož i různé dobové mystické proudy. Zcela správně se konečně věnuje i reakci římského katolictví (*katolické reformě*) při líčení průběhu a významu Tridentského koncilu.

Všimá-li si pak dopadů a změn, které reformace přinesla, nevynechává ani sféru práva, u níž konstatuje, že Lutherovo „rozlišování zákona a evangelia napomáhalo autonomii světského práva, které bylo nezávislé na náboženských vazbách“ (s. 274). Zároveň poukazuje i na poněkud jiný přístup Melancthonův, který chápal zjevené božské právo jako identické s právem přirozeným, což poukazovalo i na úzkou souvislost mezi etikou a právem, tolik důležitou pro právní představy, jež „určovaly strukturu konfesního teritoriálního státu“ (s. 275). Nezajímavá není ani zmínka o tom, že právě představitelům *levého křídla* reformace později přisoudil Georg Jellinek klíčový význam pro zrod představy o obecných lidských právech, tak jak nacházejí svůj výraz třeba v Listině práv státu Virginia z roku 1776, kdy se podle něho jedná právě o „zprostředkovaný důsledek reformace“.

Ani hodnocením přínosu reformace (a to nejen v právní oblasti) ale kniha ještě nekončí. Následuje i zajímavé vylíčení průběhu reformačních jubileí a zejména výklad o vnímání reformace v průběhu dalšího dějinného vývoje. Celkově pak lze jedině vyzvednout již v úvodu této recenze konstatované – kniha Thomase Kaufmanna *Výkoupení a zatracení* je opravdu výborným a promyšleným počinem čtivě zpřístupňujícím dějiny reformace pro všechny zájemce o tuto v mnoha ohledech dodnes fascinující problematiku.

Radim Seltenreich